

**SURİYELİ ŞAİR BEDEVİ EL-CEBEL
ve “ELLİ YAŞ” ADLI ŞİİRİ**

*Abdurrahman ÖZDEMİR**

The Syrian Poet Badawî al-Jabal and His Poem Named as “Age Fifty”

In this paper, the life of the famous poet Badawi al-Jabal who is considered one of important figure in political and literary area of Syria and his poem named as “Age Fifty” is put forward. This article is consisted of two chapters. In the first chapter, the life of the poet and his effects which he exposed in the political and literary area of his country are examined. In the second chapter, the translation of his poem named as “Age Fifty” which is translated to Turkish by me is given with its Arabic text in footnotes. Thereafter the poem is analyzed from the view point of its form and its content. The article is finished with a short assessment.

Anahtar Kelimeler: Suriye, Şair, Şiir, Aruz, Edebî Sanatlar, Bedevî el-Cebel.

Key Words: Syria, Poet, Poem, Prosody, Literary Arts, Badawî al-Jabal.

Arap dili ve edebiyatıyla ilgili ülkemizde yapılan modern dönem çalışmalarının kahir ekseriyetini Mısırlı ediplerin ürettikleri üzerinde yapılan inceleme ve araştırmalar teşkil etmektedir. Diğer ülke edebiyatlarına ilişkin çalışmalar onların yanında oldukça mahduttur. Coğrafi olarak daha yakında olmasına karşın bu durum Suriye için de geçerlidir¹. Halbuki paylaştığımız ortak

* Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, Yrd.Doç.Dr.,
abdurrahman_z@yahoo.com

¹ YÖK'ün internet sayfasından (www.yok.gov.tr/tez/tez_tarama.htm) yaptığımız taramada Arap Dili ve Edebiyatı alanında yapılan 111 adet tezin içinde Cihaner Akçay'ın hazırladığı, “*Hannâ Mine'nin Romanlarında Toplumcu Gerçekçilik*”, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998) unvanlı doktora tezi dışında Suriyeli ediplerin ürettiklerine ilişkin başka bir çalışma tespit edemedik. Ayrıca, konumuzla ilgili olarak, Suriye ile ilgili yapılan 74 adet tezin içinde de sadece Ghazi Abdallah'ın hazırladığı “*Türkçe'nin Suriye ve Ürdün Lehçeleri Üzerindeki Etkileri*”, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990) unvanlı Yüksek Lisans Tezi yer almaktadır. Yukarıdakilere ek olarak Dursun Hazer'e ait, *Abdusselâm el-Uceyli'nin Edebî Kişiliği ve Hikayeciliği*, (Araştırma Yay., Ankara 2004) unvanlı kitapla; aynı yazarın *Nüşha* dergisinin Bahar 2004/13. sayısının s. 23-32'de yayımlanan “Suriyeli Edip Abdusselâm el-

geçmiş ve birbirine yakın kültürel kodlar söz konusu ülke insanının yapıp ettikleriyle daha yakından alâkadar olmamızı gerektirecek kadar önemlidir. Bu çalışmada adı geçen ülke insanının edebî faaliyetleriyle ilgili yapılan sınırlı sayıdaki araştırmalara yeni bir katkı olması ve var olanlara da ivme kazandırması ümidiyle Suriye'nin siyasî ve edebî platformlarının önemli simalarından Bedevî el-Cebel tanıtılacak ve kendisinin “*Ellî Yaş*” adlı şiiri çözümlenecektir.

I. Hayatı:

Bedevî el-Cebel 1904² yılında Lazkiye vilâyetine bağlı Hafa mıntkasının Dîfe Köyünde doğdu³. Gerçek adı Muhammed Süleyman el-Ahmed'dir⁴. Küçük yaşta annesini kaybeden ve babası başka bir kadınla evlenen Bedevî el-Cebel, yegâne sevgi ve şefkat kaynağı olan babasının himayesinde büyüdü⁵.

Diğer kardeşleriyle birlikte tahsil aşamalarını hem bir fakih hem de Şam'daki Arap Akademisi (el-Mecma' el-‘İlmî el-‘Arabî)'ne üye bir edebiyatçı⁶ olan babası Şeyh Süleyman Ahmed⁷'in gözetiminde sürdürdü. Babasının nezdinde Kur'an-ı Kerim'i ezberledi, dil ve din ilimlerini tahsil etti. Üst düzey bir dil ve edebiyat atmosferinin hakim olduğu bir aile ortamında yetişen⁸ bu küçük çocuk, hıfz konusunda olağanüstü bir zekâ, okuduklarını kavrama hususunda üstün bir yetenek sergiliyordu. Önde gelen Arap şairlerinin divanlarını ezberlemiş, eline geçen tarih ve edebiyat kitapları ile belâgat risalelerini okumuştur⁹.

Uceylî'de Hummâ Tasvîri” ve *Dinî Araştırmalar* dergisinin Mayıs-Ağustos 2004/19. sayısının s. 311-326'daki “Abdusselâm el-Uceylî'nin Edebî Kişiliği ve Bâsime Beyne'd-Dümü” başlıklı makalelerini zikredebiliriz. Bütün bunlar, Suriye Edebiyatının, Arap Dili ve Edebiyatı alanında çalışanlar için ne denli bâkîr bir saha olduğunu göstermektedir.

² Ahmed el-Cündî, *Şuarâü Sûriyye*, Dâru'l-kitâbi'l-cedîd, yy. 1965, s. 54; Abdulkadir Ayyâş, *Mu'cemü'l-müellifîne's-Sûriyyîn fi'l-karni'l-ısrîn*, Dâru'l-fıkr, 1. bs., Dimaşk 1985, s. 20.

³ Ayyâş, *a.g.e.*, s. 20.

⁴ Fâruk Şûşe, “E tes'eline ani'l-hamsîn li'ş-şâ'ir Bedevî el-Cebel”, *el-Arabî*, sy. 399 (Şubat 1992), s. 182. (Adı geçen şiirin baş tarafına bir giriş mahiyetinde yazılmış, şairin hayatı ve edebî kişiliğine dair özet bilgiler içeren imzasız yazının derginin “Cemâlül'Arabiyye” sayfasını hazırlayan Fâruk Şûşe tarafından kaleme alınmış olması kuvvetle muhtemeldir.)

⁵ Adnan el-Hatîb, *Bedevî el-Cebel – Hayâtühü'l-âsife ve hubbühü'llezî lâ yefnâ*, Matbûâtü Mecma'i'l-lugati'l-Arabiyye, Dimaşk, ty., s. 22.

⁶ Ayyâş, *a.g.e.*, s. 20.

⁷ el-Cündî, *a.g.e.*, s. 54.

⁸ *A.e.*, s. 55.

⁹ el-Hatîb, *a.g.e.*, s. 23.

Ondaki bu kıvrak zekâ ve üstün kapasite aynı zamanda babasının dostu olan Lazkiye Mutasarrıfı Reşid Talî'in dikkatini çekti. Babasına onu resmî okullardan birine yazdırmayı teklif etti. Orta ve lise öğrenimi süresince de onunla ilgilendi, performansını yakından takip etti. Söz konusu tahsil dönemlerinde emsallerine karşı üstün başarı gösteren bu genç, hem mutasarrıfın hem de hocalarının beğeni ve takdirlerini kazandı¹⁰.

Tahsil hayatını Hama'da¹¹ tamamlayan şair, tahsil yıllarından itibaren kendisini hareketli bir siyasî yaşamın içinde buldu. Milletinin meselelerine oldukça duyarlı biriydi. Vatan Cephesi (Kütle Vataniyye)'ne katıldı. İşgal güçlerinden gördüğü tazyik neticesi bir çok defa ülkesini terk ederek değişik zamanlarda Irak, Beyrut, Amman ve İstanbul'a¹² sığınmak zorunda kaldı. İşgal güçlerinin ülkesinden ayrılması sonucu kurulan yeni devlet bünyesinde birkaç defa parlamentoda milletvekilliğine seçildi. Umumî İşler Bakanlığı görevinde bulundu¹³.

Ömür boyu mahlas olarak kullandığı Bedevî el-Cebel lâkabı kendisine "Elif Bâ" Gazetesi editörü Yûsuf el-Îsâ tarafından verilmiştir. Şöyle ki; bir gün adı geçen gazetede Mac Sweeny adındaki bir İrlandalının, ülkesinin İngilizler tarafından işgalini protesto için yaptığı açlık grevi sonucu öldüğü haberini okudu. İçindeki hamasî duyguları kabartan bu gencin ölümü üzerine yazdığı şiiri, yayımlaması için söz konusu gazetenin editörü Yûsuf el-Îsâ'ya takdim etti. Gazetenin ertesi günkü sayısında kendi şiirini, daha önce hiç duymadığı "Bedevî el-Cebel" imzasıyla yayımlanmış görünce, onun başkasına nispet edildiğini sanarak şaşkınlık ve öfke karışımı bir hâletle gazete editörünün huzuruna çıktı. Şiirinin başkasına nispet edilmediğini, aksine Yûsuf el-Îsâ'nın şiirin ilgi çekmesi ve herkesçe okunması için böyle bir yola gittiğini öğrenmesi üzerine rahatladı ve ömrünün sonuna kadar şiirlerinde bu mahlası kullandı¹⁴.

1925 yılında ilk şiir divanını yayımladı¹⁵. Divanın girişini Akademinin üç büyük kalemi Muhammed Kürd Alî, Abdulkadir el-Mağribî ve Halîl Merdum'un yazdığı takrizler onurlandırıyor. O gün itibarıyla Akademinin başkanı konumunda bulunan Muhammed Kürd Alî ilgili takrizde şiirine yönelik takdir hislerini şu sözlerle ifade ediyor: "Kendi söylediğini anlamayan kimselerin

¹⁰ *A.e.*, s. 23.

¹¹ *Şûşe*, a.g.m., s. 182.

¹² el-Cüнді, *a.g.e.*, s. 52-53.

¹³ Ayyâş, *a.g.e.*, s. 20.

¹⁴ el-Hatîb, *a.g.e.*, s. 27-30.

¹⁵ Ayyâş, *a.g.e.*, s. 20; el-Hatîb, *a.g.e.*, s. 36; *Şûşe*, a.g.m., s. 182.

uydurduğu ve anmaya bile değmeyecek şiirleri dinlediğimiz artık yeter. Hem de şiirle milletin bilincini tahkim ederek ruhunu canlandıracak ve yaralarını saracak kimselere şiddetle ihtiyaç duyulduğu şu günlerde. Nice yapıcı şiir beyti vardır ki evler kurar. Nice kaside vardır ki bir toplum yaratır, yine nicesi vardır ki tacı tahtı yerle bir eder.”¹⁶ el-Mağribî ise beğenisini ve hayranlığını “Eğer câhiliye dönemi kabilelerinin birinde Bedevî el-Cebel gibi bir şair çıksaydı, içlerinden bu yetenekte birinin çıkmasından ötürü duydukları iftihar ve sevinçle onun için panayırlar düzenlerlerdi” sözleriyle bildirmiştir¹⁷. Halîl Merdum ise bir kaside formatında yazdığı takrizinde, Bedevî el-Cebel’in şiir nazmedişindeki ustalığını Buhturî’ye, hikmet dolu sözlerini ise Ma’arrî’ye benzetmiştir¹⁸. Bu üç şairin yanı sıra Beşâre el-Hûrî de dahil olmak üzere devrinin büyük şairleri ve edebiyat dünyasının diğer önemli şahsiyetleri, onu ilgi ve takdirle karşılayarak yazılarında kendisinden “Küçük Ahtal” diye söz etmişlerdir¹⁹.

Şiiri, gerek dili, gerek coşkulu karakteristiği ve gerekse büyüleyici üslûbuyla, Arap şiirinin, ihtişam ve şaşaa dönemlerindeki, etkili ve güçlü simalarını hatırlatır. Mütenebbî’nin şiirinin ateşi ve coşkusu, Ebû Temmâm’ın üslûp mükemmelliği ve ustalıklı sanatı, Buhturî’nin musikî neşvesi veren selis üslûbu, Şam’ın büyüleyici tabiatının beslediği ve içine göz alıcı eşsiz resmini döktüğü ince ayarlı bir karışım hâlinde, onun şiirinde yer alır. Genelde asrının şairleri, özeldeyse Suriyeli şairler arasında böylesine eşsiz bir terkibi kusursuz bir biçimde gerçekleştirmek, onun eliyle olmuştur²⁰.

Tatlı bir kişiliğe ve güzel bir ahlâka sahip olan Bedevî el-Cebel’in, tıpkı aşağıdaki dizelerinde de dile getirdiği gibi, karakterinin mümeyyiz vasfı olan sevgi, şefkat, cana yakınlık ve vefa gibi güzel huylar, sadece dostlarını ve akrabalarını değil, hiç ayırt etmeksizin bütün insanları kucaklayacak ölçüde ve büyüklükteydi²¹.

“Sevgi ve şefkatten müteşekkildir karakterim ve tab‘ım,
Şeref ve itibar için sevgiden gayrı bilmem ne lâzım.

Daralmadı hilmim ve affım benim, düşmanlarım var diye

¹⁶ el-Hatîb, *a.g.e.*, s. 37.

¹⁷ *A.e.*, s. 37.

¹⁸ *A.e.*, s. 38

¹⁹ *Şûşe*, a.g.m., s. 182.

²⁰ *Şûşe*, a.g.m., s. 182.

²¹ el-Hatîb, *a.g.e.*, s. 10.

Dost için edeyim gözüm feda, olsun onlara hediye.

Şefkat ve merhamet gözüyle bakarım insana ancak;
Öz kardeşim sayarım, velev temayülü farklı olacak.”²²

Böylesine dost canlısı bir şairin, yitirdiği dost ve arkadaşları için mersiye yazmamış olması düşünülemez. Nitekim kendisi azımsanamayacak miktarda nitelikli mersiyeler kaleme almıştır. Adnan Hatîb, onun bu yönünü biraz da mübalâğalı bir üslûpla şu şekilde ifade ediyor: “Arap şiir divanları, dost ve arkadaşları için ağlayanlara ait çok sayıda harika mersiyeleri muhtevidir. Ancak ifadesinin büyüleyiciliği ve tasvirinin mükemmelliği bağlamında Bedevî el-Cebel’i aşacak ölçüde dâhi bir şairle tanışmamıştır”²³. Onun kaleminden dökülen şu dizeler kendisinin bu konudaki maharetinin derecesini göstermektedir:

“Dostların kabirlerine sesleniyorum: Beni dinleyin!
Çukurlar kulak verir mi sesine matem tutan birinin.

Eğilirim de onlardan her birinin kabrinin üstüne,
Ağlarım.. kederimden taşlar ağlar, dayanamaz bu hüzne.

* * *

Yalçın kayada olsa bendeki yaraların bir nebzesi,
Gözyaşlarından ıslanırdı her nereye düşse gölgesi.”²⁴

Şairin dünyasında Şam’ın ayrı bir değeri vardır. En az doğma büyüme Şamlı olanlar kadar bu şehri sevmiş, his ve vefa adına neyi var neyi yoksa ona hasretmiştir. Kendisinin bu Şam aşkı ondan ayrı kalmaya güç yetiremeyeceği bir hâl almış; zorunlu nedenlerden ötürü ayrı kaldığı vakitlerde ise bir âşıkın maşukuna hasreti gibi garip bir özleyiş duygusu içine girmiştir²⁵. Aşağıdaki mısraları kendisindeki Şam tutkusunun derecesini göstermesi bakımından manidardır:

²² A.e., s. 10.

²³ A.e., s. 10.

²⁴ A.e., s. 10.

²⁵ A.e., s. 16.

“Gözümde tütüyor hep yemyeşil güzel bahçeleriyle Şam;
Halis vefadandır ona bendeki iştihak ve ihtimam.

İçine çektin mi hiç o yeşilliklerin kokusunu sen,
Yahut varıp dokundun mu bir yandan yaprakların öperken?

Titretti onları aşkımın bana söylediği şarkılar,
Gönüllere dökülen nağmeler, onları şevk içre kılar.

Akıttım, döktüm o çayırlar uğruna göz yaşlarımı hep,
Onsuz geçen yılların yadıma düşmesidir buna sebep.”²⁶

1973’te ikinci divanı basılan²⁷ ve 1980 yılında Şam’da ebediyete irtihal eden²⁸ şairin en güzel şiirlerinden biri de çalışmamızın bundan sonraki kısmında şekil ve muhteva yönünden tahlil edeceğimiz 1954 yılında nazmettiği²⁹ “Elli Yaş” adlı şiiridir.

II. “Elli Yaş” Şiiri:

Makalemizin bu bölümünde öncelikle şiirin Arapça orijinal metni, tarafımızdan 18’li hece vezni ile yapılmış Türkçe çevirisiyle birlikte verilecek, ardından şekil ve muhteva analizine geçilecektir.

A. Şiirin Metni:

ELLİ YAŞ³⁰

²⁶ *A.e.*, s. 16.

²⁷ *Ayyaş, a.g.e.*, s. 20

²⁸ *Şûşe, a.g.m.*, s. 182.

²⁹ *el-Hatib, a.g.e.*, s. 65.

³⁰ Şiirin orijinal ismi olan “أتسألين عن الخمسين”, “Elli mi Soruyorsun” anlamına gelmekle birlikte, biz seçtiğimiz başlığın Türkçe şiir diline ve şiirin içeriğinden çıkardığımız bütüncül anlama daha uygun gideceği düşüncesiyle, belki biraz da Cahit Sıtkı’nın “Otuzbeş Yaş” adlı meşhur şiirinden mülhem olarak bu başlığı yeğledik.

- 1- Süslendi ağaçlar, gönlünü hoş etmek için bir bülbülün
Çırparak kanatlarını, Hakk'ın cennetinden eyliyor ün
- 2- İnsicamla çarptıkça kanatlar; uçar, devam eyler seyrâne
Ahenk yiterse düşer; ki kalamaz sağ soldan bigâne
- 3- Beraberce çarpar kanatlar, yıldız ormanında yek ahenk,
Sidretü'l-müntehâ ve aşk, sıklığı; yok alemde ona denk.
- 4- Hoş kokulu gizemlerle kapladın kalbimi sevgilim sen
En gizli olanıdır aşkın, ruha en hakim, en egemen.
- 5- Deşmedim gizlenenleri ruhta, etmek maksadıyla ızhâr,
İstemiyordum zaten ruhumun sırları olsun aşikâr.
- 6- İki gizli şey var ki erişemez sırrına hiçbir akıl:
Biri aşk, biri Allah, onları görmek asla değil kabil.
- 7- Cümle gizli sırrımız ikisine açar, hem dökeriz;
Görmeyiz, lâkin tapanız, huzurunda diz çökeriz.
- تَأْتَقُ الدُّوْحُ يُرْضِي بُلْبُلًا غَرْدًا
من جنة الله قلابانا جناحاه
يَطِيرُ مَا انْسَجَمَا، حَتَّى إِذَا اخْتَلَفَا
هُوَى، وَلَمْ تُعْنِ عَنِ يَسْرَاهُ يُمْنَاهُ
الْخَافِقَانِ مَعًا، فَالْنَجْمُ أُيُّكُهُمَا
وَسِدْرَةُ الْمُنْتَهَى وَالْحَبُّ أَشْبَاهَهُ
غَمَرْتُ قَلْبِي بِأَسْرَارِ مَعْطَرَةٍ
وَالْحَبُّ أَمْلَكُهُ لِلرُّوحِ أَخْفَاهُ
وَمَا امْتَحَنْتُ خَفَايَاهُ لِأَجْلَوَّهَا
وَلَا تَمْنَيْتُ أَنْ تُجَلِّيَ خَفَايَاهُ
الْخَافِيَانِ وَفَوْقَ الْعَقْلِ سُرُّهُمَا
كِلَاهُمَا لِلْغَيْبِ: الْحَبُّ وَاللَّهُ
كِلَاهُمَا انْسَكَبَتْ فِيهِ سِرَائِرُنَا
وَمَا شَهِدْنَاهُ، وَلَكِنَّا عَبْدَانَاهُ

- 8- Kokular sürüp gelerek, bir dudak üstünde dönüp durduk,
O bizi değil, biz onu mest ettik, ta can evinden vurduk.
- 9- Bal tadında meyveyle dolarak eğildi, hüsnün arz etti;
Ağza doldurduğum, ağız için en haz verici lezzetti.
- 10- Nefes aldirmeden içiyoruz ve lâkin ne mümkün kanmak
Kanmak bir yana, içtikçe çoğaldı bizde ona iştihak.
- 11- Daha lezizini şarabımızdan, tatmadı hiçbir Huri,
İçirsek şebnem olur, güneşin parıldayan zerrelere.
- 12- Subh ve Necme'sinin sevdası gıptasından sana hayrandır,
Kays ve Leylâ'sının aşkıysa uğruna tutuşup yanandır.
- 13- Yaşını ve ferini gözlerinin boşa döken biri var,
Esmer tenin ak pak olurdu, gitmeseydi boşa o yaşlar.
- 14- Görünce arz ettiğin cemalini, yakınmadan vazgeçti;
Cümle acısıyla birlikte dünyaya boş vermeyi seçti.

حُمْنَا مَعَ الْعَطْرِ وَرَادًا عَلَى شَفَاةٍ
فَلَمْ نُغْرَ مِنْهُ لَكِنَّا أَغْرَنَاهُ

تَهْدَلْتُ بِالْجَنَى الْمَعْسُولِ، وَاکْتَنَزْتُ
وَالشَّغْرَ أَمْلُوهُ لِلشَّغْرِ أَشْهَاهُ

نَعْبُ مِنْهُ بِلَا رَفْقٍ وَيُظْمِنُنَا
فَنَحْنُ أَصْدَى إِلَيْهِ مَا ارْتَشَفْنَاهُ

لَمْ تَعْرِفِ الْحُورُ أَشْهَى مِنْ سُلَافَتِنَا
رَفُّ الْهَجِيرِ نَدَى لَمَّا سَقَيْنَاهُ

مُدَلَّةٌ فَيْكِ، مَا صُبْحٌ وَنَجْمَةٌ
مَوْلَاهُ فَيْكِ، مَا قَيْسٌ وَلَيْلَاهُ

مَنْ كَانَ يَسْكِبُ عَيْنِيهِ وَنُورَهُمَا
لَتَسْتَحْمُ رَوَاكِي السُّمْرِ لَوْلَاهُ

سَمَاً بِحَسْنِكَ عَنِ شَكْوَاهِ تُكْرِمُهُ
وَرَا حَ يَسْمُو عَنِ الدُّنْيَا بِشَكْوَاهُ

* * *

* * *

- 15- Elli yaşı ve onda ne yaptığımı mı sorarsın bana:
Gençlik eskise de huyları eskimiyor, diyeyim sana.
- 16- Gönülde gençliğe ait bitmez tükenmez bir hazine var,
Verir, harcar daim; harcadıkça çoğalır, artar da artar.
- 17- Kalpteki arzu ışıklarından sönmeye görsün birisi
Uç verir hemen, katmanları arasından binle yenisi.
- 18- Geçse de gençlik, taze kalıyor tabiat ve itiyâdı;
Şakaklara düşse de aklar, erişmiyor gönüle yâdı.
- 19- Baştan çıkarmak için bizleri rengârenk süslenmiş güller,
Bizim de onu büyülediğimize zor yemin eder.
- 20- Susamış gönül gül ormanının serpintileri içinde,
Kanmadı çiğ tanelerine de kopardık nihayetinde.
- 21- Bu şarabın sarhoşluğunu daim eylesin yüce Mevlâ,
Cimri dudaklardan sıktık da damıttık

أَتَسْأَلِينَ عَنِ الْخَمْسِينَ وَمَا فَعَلْتُ؟

يَبْلَى الشَّبَابُ وَلَا تَتَلَوَّى سَجَايَاهُ

فِي الْقَلْبِ كَنْزُ شَبَابٍ لَا نَفَادَ لَهُ

يُعْطِي وَيَزِدَادُ مَا زَادَادَتْ عَطَايَاهُ

فَمَا انطوى واحدٌ من زهو صَبَوَاتِهِ

إِلَّا تَفَجَّرَ أَلْفٌ فِي حَنَائِيَاهُ

يَبْقَى الشَّبَابُ نَدِيًّا فِي شَمَائِلِهِ

فَلَمْ يَشَيْبْ قَلْبُهُ إِنْ شَابَ قَوْدَاهُ

تَزِينِ الْوَرْدِ أَلْوَانًا لِيُفْتِنَنَا

أَيُخْلِفُ الْوَرْدُ أَنَا مَا فَتَنَاهُ

صَادِي الْجَوَانِحِ فِي مَطْلُولِ أَيْكَتِهِ

فَمَا ارْتَوَى بِالنَّدَى حَتَّى قَطَفْنَاهُ

هَذَا السُّلَافُ أَدَامَ اللَّهُ سَكْرَتَهُ

مِنَ الشَّفَاهِ الْبَخِيلَاتِ اعْتَصَرْنَاهُ

kendisini, zira.

- 22- Ne yücedir, dünyayı yaratan ve şiirle eden tezyin, Onu kendi hassalarından süzölmüş sayan Hakk-ı mübin!
- جَلَّ الَّذِي خَلَقَ الدُّنْيَا وَزَيَّنَّهَا
بِالشُّعْرِ، أَصْفَى الْمَصْفَى مِنْ مَزَايَاهُ
- * * *
- 23- Ey bize dolu dolu içiren kadehlerini hicrânın! Dürmemizdir sebebi, iştîyak halısındaki giryânın.
- يَا مَنْ سَقَانَا كُؤُوسَ الْهَجْرِ مُتْرَعَةً
بِكَى بَسَاطِ الْهُوَى لَمَا طَوَيْنَاهُ
- 24- İster hatırlasın beni, isterse unutsun, hazmederim, Ben unutursam lakin, onmasın hem gözüm ve hem ciğerim.
- إِنْ كَانَ يَذْكُرُ وَيَنْسَى فَلَا سَلِمَتْ
عَيْنِي وَلَا كَبِدِي، إِنْ كُنْتُ أَنْسَاهُ
- 25- Kalbim onun sırlarına aşık; aşık da söz mü tapıyor, O sırlardan uzaklaşırsa bir gönöl, gör neler yapıyor?!
- يُحِبُّ قَلْبِي خَبَايَاهُ وَيَعْبُدُهَا
إِذَا تَبَرَّأَ قَلْبٌ مِنْ خَبَايَاهُ
- 26- Ruhumdaki çocuksuluk övündüğüm en büyük servettir, Aşksa ona en tutkun, en bağılı ve en vefakâr haslettir.
- طِفْوَلَةُ الرُّوحِ أَعْلَى مَا أُدِلُّ بِهِ
وَالْحُبُّ أَعْنَفُهُ عِنْدِي وَأَوْفَاهُ
- 27- Dünyayı içinde yanan korla renklendiren kalbim benim, Sevinçte ve kederde çiçekten daha hoş durur, bilenim.
- قَلْبِي الَّذِي لَوَّنَ الدُّنْيَا بِجَدْوِيَّتِهِ
أَحْلَى مِنَ النُّورِ نَعْمَاهُ وَبُؤْسَاهُ

- 28- Öldürmedi de düştüğü vartalardan
aldığı bin yara,
Senden gelen bir ok devirdi, yere
serdi, düşürdü dara.
- 29- Sırtlasak da yakınıp usanmadan
cümle hüznü, kederi,
Taşıyamayacağımız bir yüküdür
sevgililerin gadri.
- 30- O kadar küçüldü, alçaldı ki değmez
bulduk kin duymaya,
Kin duymadan geçtik, başladık
merhamete muhtaç saymaya.
- 31- Göz yaşımızdan beslenip şifa
bulmak onu eder şâdân,
Ondan çektiklerimiz değil, onun hali
bizi ağlatan.
- 32- Ettikleri cevrin ayıbı sevgililere kâfi
züldür,
Affettik onları, şerefi bizim için
yeter ödüldür.
- 33- Paramparça ettiğin kalp uyandı
kalktı, yarası sıcak,
Bizse geri kalan parçalarını yerden
topladık, ancak.

لَمْ يُرِدْهُ أَلْفٌ جَرَحَ مِنْ فَوَاجِعِهِ
حَتَّى أُصِيبَ بِسَهْمٍ مِنْكَ أُرْدَاهُ

إِنْ نَحْمِلُ الْحُزْنَ لَا شَكْوَى وَلَا مَلَلٌ
غَدْرُ الْأَحِبَّةِ حُزْنٌ مَا اخْتَمَلْنَاهُ

قَدْ هَانَ حَتَّى سَمَتْ عَنْهُ ضَعِيفَتُنَا
فَمَا حَقْدُنَا عَلَيْهِ بَلْ رَحِمْنَا

يُرْضِيهِ أَنْ يَتَشَفَّى مِنْ مَدَامِعِنَا
لَمْ نَبْكِ مِنْهُ وَلَكِنَّا بَكَيْنَاهُ

حَسْبُ الْأَحِبَّةِ ذَلَا عَارُ غَدْرِهِمْ
وَحَسْبُنَا عِزَّةٌ أَنَّا غَفَرْنَا

صَحَا الْفَوَازُ الَّذِي قَطَعْتَهُ مِرْقَا
حَرَى الْجِرَاحِ وَلَمَلَمْنَا بَقَايَاهُ

B. Şekil Tahlili

“Elli Yaş” şüri, yukarıda da görüldüğü üzere, toplam otuz üç beyitten müteşekkil orta uzunlukta bir kasidedir. Aruz vezniyle yazılmış olup, nazmında “müstefîlün / fâilün” tef’ile çiftinin bir mısradaki iki, dolayısıyla bir beyitte dört

kez tekrarlandığı **“Basît”**³¹ bahri meczû³² olarak değil tam şekliyle kullanılmıştır.

Beytin ilk mısranın son tefîlesi –ki buna ‘arûz’³³ denir- durumundaki **“fâilün”** geçmiş bütün örneklerde olduğu gibi sadece teoride vardır. Uygulamada ise adı geçen tefîle **“feilün”** biçimindedir³⁴. İkinci mısranın son tefîlesi –ki ‘darb’³⁵ adı verilir- ise ya aynen ‘arûzunda olduğu gibi **“feilün”**, yahut da **“fa’lün”** biçimindedir³⁶. Onbeşinci beytin ‘arûzu dışında bu kurala harfiyen uyulmuş, orada ise teorideki **“fâilün”** tefîlesine bir ‘sebeb hafif’³⁷ ilâvesiyle ‘terfil’³⁸ kusuru işlenmiştir. Haşv³⁹ adı verilen ‘arûz ve darb dışındaki tefîlelerde ise **“müstefîlün”** tefîlesi kimi yerlerde bu biçimiyle kusursuz olarak, kimi yerlerde ise ya habn⁴⁰ zihafıyla **“mefâilün”**, ya da tayy⁴¹ zihafıyla **“müfteilün”** biçiminde kullanılmıştır. Tabiatıyla bunlar Arap şiirinin üst düzey şairlerinden hiçbirinin kendini sakınamadığı ufak tefek ‘arûz kusurlarıdır.

³¹ Muhammed ed-Demenhûrî, *el-Hâşiyetü'l-Kübrâ alâ metni'l-Kâfî fî ilmi'l-arûz ve'l-kavâfî*, 1. bs., Matbaatü't-tekaddümi'l-ilmîyye, Mısır 1322, s. 43; Muhsin Kaysarî, *Şerh (Mevlânâ Isâmü'd-dîn'in Endelüsî Tercümesi ile birlikte)*, yy. 1280, s. 25; Ali Sâib b. Muhammed Tefvik (Sivâsî) , *Muntaẓam Kayıtlı Arûz-ı Endelüsî ve Metn-i Kâfî fî ilmi'l-kavâfî*, Ârif Efendi Matbaası, Dersaadet 1316, s. 18; Ahmed el-Hâşimî, *Mîzânü'z-zeheb fî smâati şî'ri'l-Arab*, 11. bs., Matbaatü Hicâzî, Kahire 1951, s. 39.

³² Meczû' her iki mısrandan da birer tefîle düşürülmüş beyittir. Söz gelimi tam şekli (müstefîlün / fâilün / müstefîlün / fâilün) tefîle dizisinin bir beyitte iki kez tekrarıyla oluşan “Basît” bahri, son tefîlenin düşürülmesi neticesi (müstefîlün / fâilün / müstefîlün) biçiminde meczû' olur. Ayrıntılı bilgi için bkz. el-Hâşimî, *a.g.e.*, s. 20.

³³ Ali Sâib, *a.g.e.*, s. 4; el-Hâşimî, *a.g.e.*, s. 19.

³⁴ Ali Sâib, *a.g.e.*, s. 18-19; el-Hâşimî, *a.g.e.*, s. 39.

³⁵ Ali Sâib, *a.g.e.*, s. 4; el-Hâşimî, *a.g.e.*, s. 19.

³⁶ Ali Sâib, *a.g.e.*, s. 18-19; el-Hâşimî, *a.g.e.*, s. 39.

³⁷ Sebeb Hafif: ilki harekeli ikincisi sakin toplam iki harften oluşan hecedir. Bkz. Ali Sâib, *a.g.e.*, s. 8; el-Hâşimî, *a.g.e.*, s. 5.

³⁸ Terfil: Aruz ve darba arız olan illetlendendir. Sonu veted mecmû' (ilk iki harfi harekeli son harfi sakin toplam üç harften oluşan hece) ile biten tefîlelere bir sebep hafif ilâvesiyle meydana gelir. Bkz. Ali Sâib, *a.g.e.*, s. 12, 42; el-Hâşimî, *a.g.e.*, s. 13.

³⁹ el-Hâşimî, *a.g.e.*, s. 39.

⁴⁰ Habn: Tefîlenin sakin olan ikinci harfinin düşürülmesi. Bkz. Ali Sâib, *a.g.e.*, s. 9, 42; el-Hâşimî, *a.g.e.*, s. 10.

⁴¹ Tayy: Tefîlenin sakin olan dördüncü harfinin düşürülmesi. Bkz. Ali Sâib, *a.g.e.*, s. 10, 42; el-Hâşimî, *a.g.e.*, s. 10.

Kafiye düzeni ab-cb-db-eb... biçiminde olup, “hâ” revîsi⁴² ve “vâv” vaslı⁴³ ile bitmektedir. Kasidelerin revîlerine göre adlandırılmaları kuralından hareket edecek olursak, onun bu kasidesine “kasîde-i hâiyye” adını verebiliriz. Sözün özü diyebiliriz ki Bedevî el-Cebel, adı geçen kasidesinin nazmında, klâsik Arap şiirinin şekli özelliklerini olabildiğince kusursuz olarak yansıtmayı başarmıştır.

C. Muhteva Tahlili

Kaside anlam içeriği bağlamında üç bölümden müteşekkildir. Muhteva analizi yaparken şairin bizzat kendisinin yaptığı bu taksimatı esas alacak, her bir bölümün anlam ve sanat çözümlmelerini kendi içinde yapacağız.

1. Bölüm (1 – 14. Beyitler)

a) Anlam analizi:

Bedevî el-Cebel kasidesine ulu ağaçlardan oluşan bir ormanı ve o ormanın içinde ne yapacağını bilmez hâlde kâh uçan, kâh bir dala konup şakıyan bir bülbülü tasvirle başlıyor. Orman içindeki ağaçlar bir bülbülün gelişine muntazır, her biri güzelliğiyle onu büyülemek ve kendi üzerine konup şakımasını sağlamak için süslenmişler, bekliyorlar. Söz konusu bülbülün döktüğü nağmeler o denli yanık, öylesine etkileyici ki, dinleyende onların kendisinden değil cennetten geldiği izlenimini uyandırıyor. İçine düştüğü aşkla şaşırılmış bülbül kimi zaman kanatlarını ahenkle çırpıyor; kanatlarının insicamı devam ettiği sürece yükseliyor. Kimi zaman ise içinde bulunduğu hayret hâli, kendisine kanat çırpmayı unutturuyor; bu da onun irtifa kaybetmesine neden oluyor. Yüksekte kalabilmesi ancak biri diğerinin mütemmim cüzü olan sağ ve sol kanatların ahengine bağlı. Şair burada insan-ı kâmil mertebesine ermenin ve orada kalabilmenin ancak akıl ve kalp kanatlarının ahengine bağlı olduğunu sembolik bir dille anlatıyor. Karakterinin şekillendiği çocukluk ve ilk gençlik yıllarının, tasavvuf erbabı şeyh bir babanın⁴⁴ her şeyiyle damgasını vurduğu bir atmosferde ve onun terbiyesinde geçmiş olması karinesiyle ulaştığımız bu

⁴² Revî: Kasidenin beyitlerinin sonlarında tekrarlanan ve ona adını veren harf. Söz gelimi beyitlerinin son harfi “lâm” olan kasidelere “kasîde-i lâmiyye”, “mîm” olanlara “kasîde-i mîmiyye”, “nûn” olanlara da “kasîde-i nûniyye” adı verilir. Bkz. Ali Sâib, *a.g.e.*, s. 4; el-Hâşimî, *a.g.e.*, s. 114. Ayrıca bkz. Muallim Naci, *İstılahat-ı Edebiyye (Edebiyat Terimleri)*, haz. Alemdar Yalçın, Abdulkadir Hayber, Akabe, İstanbul, ty., s. 46.

⁴³ Vasıl: Revîyi takip eden harftir. Muallim Naci, *a.g.e.*, s. 51; Arap şiirinde vasıl niteliği arz edenler, med harfleriyle müenneslik zamiri hâ ve ha-i sectedir. el-Hâşimî, *a.g.e.*, s. 114.

⁴⁴ el-Hatîb, *a.g.e.*, s. 19.

düşünceyi, üçüncü beyitte bülbülün kanat çırdığı ormanı yıldızlara, içindeki ağaçları da aşk ve Sidretü'l-müntehâ gibi yüce varlıklara benzetişini doğruluyor.

4-7. beyitlerde şair, sevgilisine hitaben şöyle diyor: “Kalbime hoş kokulu sırlar zerk ettin. Bu sırlar onu öylesine sarmalayıp kuşattı ki iradesini kaybetti. Bu olağandır, zira aşkın ruhta en etkin ve ona en egemen olanı, en gizli ve en esrarlısıdır. Ben de ruhumun derinliklerine kadar nüfuz etmiş olan bu sırrı anlamak ve ifşa etmek için çaba sarf etmedim. Zaten onlar aleniyet kazanması şeklinde bir isteğe de sahip değildim. Çünkü aklın gücünün, görünmeyen ve fakat son derece müessir şu iki hususu kavramada acze düşeceğini çok iyi biliyorum: Bunlardan biri *aşk*, diğeri ise *Allab*’tır. Kalbin ve ruhun derinliklerinde sır adına ne varsa ikisine aittir, bütün sırlarımızı onlara açar, görmediğimiz halde onlara tüm benliğimizi hasreder, yani taparız.”. Şair bu beyitlerde tasavvufî düşüncenin sır kavramına yüklediği üstün değerden bahsediyor. Ruhun derinliklerine nüfuz etmiş olan manevî sırları kelimelere dökmenin ve onların açığa çıkması için çaba sarf etmenin, bu eylemin sahibine acziyetinin farkına varmaktan öte bir kazanç sağlamadığını, zira rasyonel boyutuyla aklın bu sırları kavramada acze düşeceğini⁴⁵ net bir biçimde vurguluyor.

8-11. beyitlerde şair, sevgiliyle yaşadığı vuslat demlerinden bahsediyor. Sevgiliyi cezbetmek için kokular sürünüp, alıcı kuşların avlarının üzerinde dairevî uçuşlar yapması ve ona ulaşmak için uygun olan anı kollaması gibi, kendisinin de arzuladığı sevgilinin etrafında dönüp durduğunu; bu hareketinin sevgilide, sevgilinin güzelliğinin kendisinde yarattığından da ileri bir etkilenme ve büyülenmeye yol açtığını belirtiyor. Sevgili, içinde bulunduğu sekr hâliyle⁴⁶ meyveleri olgunlaşıp ağırlaşan bir ağacın dallarının eğilmesi gibi eğilerek bal tadında dolgun bir meyveyi andıran dudaklarını arz ediyor. Bu, onun ağzında, daha önce hiçbir şeyin bırakmadığı nefasette bir tat bırakıyor. Bu vuslat anından o kadar büyük bir zevk alıyor ki, günlerce susuz kalmış birinin iştiağıyla dolu dolu içtiği hâlde bir türlü kanamıyor. Belirtilen tadın hiçbir içkide olmadığını,

⁴⁵ Manevi hâllerin dile aktarımının güçlüğü noktasında bkz. Ahmet Cahit Haksever, “Varoluşsal Kendinden Geçme ve Yansımaları: İmam-ı Rabbânî’nin Şathiyye Anlayışı Örneği”, *Gazî Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2004/1, c. III, sy. 5, s. 108-109.

⁴⁶ Tasavvuf terminolojisinde sekr, sevgilinin cemalini müşahede ile sufinin hayrete düşmesidir. Böylece aklın cevheri konumundaki insan ruhaniyeti, sevgilinin cemaliyle meczup hâle gelip akıl ve his kaybolmakta, sûfi çokluk âleminden uzaklaşmaktadır. Bkz. Muhammed A’lâ b. Ali et-Tehânevî, *Keşşâfî ıstılâhâtî’l-fünûn*, Dârü Sâdır, Beyrut, ty., III, 657; Haksever, a.g.m., s. 106.

cennetteki hurilerin bile bu nefislikte bir şarap tatmadıklarını anlattıktan sonra; söz konusu şarabın güneşin parlayan ve göz kamaştıran huzmelerini bile serinletip çiğ tanelerine dönüştürecek kadar müessir olduğunu söylemekten kendini alamıyor.

Şair 12-14. beyitlerde sevgilisinin güzelliğini ve ona duyduğu iştiağın şiddetini, Arap edebiyatında birbirine delicesine aşık kişiler için kullanılan Subh ve Necme, Kays ve Leylâ mazmunlarına göndermede bulunarak açıklamaya çalışıyor. İddiasına göre sevgilisinin güzelliğine ve aralarındaki aşka bu adı geçenler bile hayrandır. Buradan ayrılık dönemlerinde çektiği ıstırap ve döktüğü gözyaşlarına dönerek, “o gözyaşları boşa gitmeyip, sen onunla yıkansaydın esmer tenin ak pak olurdu” diyerek sevgilisine sitemini dile getiriyor. Ancak sevgilisinin arz ettiği güzelliğin kendisinde yarattığı vecd hâliyle, yaşadığı bütün acıları unuttuğunu, onlarla birlikte dünyayı da aşarak daha üst bir boyuta daha yüksek bir bilinç hâline ulaştığını belirtiyor.

b) Edebî Sanatlar:

Şair yukarıda anlam içeriği ile ilgili açıklamalarda bulunduğumuz birinci bölümde bülbülün cennetten geldiği izlenimi uyandıran nağmelerle ağaçları mest etmesi ve kendinden geçirmesini, kendisinin kokular sürünerek sevgiliyi büyülemesine benzeterak temsili teşbihin⁴⁷ en güzel örneklerinden birini sergiliyor. Başlangıçtaki gül ormanı ve bülbül tasviriyle birlikte toplam on dört beyit tutan bu girizgah bölümünde diğer edebî sanatlardan da nitelikli örnekler veriyor. Söz gelimi ilk beyitteki ağaçların süslenişini, bülbülü hoşnut etmek gibi hayalî ve fakat güzel bir sebebe bağlayarak yaptığı hüsn-i ta'lîl⁴⁸, üçüncü

⁴⁷ Temsilî Teşbih: Bir teşbihte benzetme yönü tek bir vasıf değil de birçok vasfın bir araya getirilmesinden oluşan bir kompozisyonsa buna temsili teşbih adı verilir. Yani mutlak teşbihte benzetme yönü vasıf, temsilde ise haldir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Abdulkâhir el-Cürçânî, *Esrârü'l-belâğa fî ilmi'l-beyân*, Tahk. Muhammed el-İskenderânî, D. M. Mes'ûd, Neşr. Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, 1. bs., Beyrut 1996, s. 78-80; Ahmed el-Hâşimî, *Cevâbirü'l-belâğa fî'l-meânî ve'l-beyân ve'l-bedî'*, Kahraman Yayınları, İstanbul 1984, s. 265-267; Ahmed Matlûb, *Mu'cemü mustalahâti'l-belâğyye*, Mektebetü Lübnân Nâşirûn, 2. bs., Beyrut 1996, s. 332-334; Ali el-Cârim, Mustafa Emin, *el-Belâğatü'l-Vâdîba*, Dâru'l-meârif, Mısır 1959, s. 33-45; M. Kaya Bilgegil, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri-Belâgat*, Atatürk Üniversitesi Yayınları: 571; Sevinç Matbaası, Ankara 1980, s. 148-149; M. A. Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi-Belâgat*, R Yayınları, İstanbul 2000, s. 113-114.

⁴⁸ Hüsn-i Ta'lîl: Bir hadiseye, ifadeye güzellik katacak tarzda, kendi sebebi dışında bir sebep göstermektir. Olup bitenin, akla ve bilgiye dayanan makul bir izahını yapmak yerine, içinde bulunulan ruh halinin tesiri altında hayal ile izahıdır. Saraç, *a.g.e.*, s. 198. Ayrıntılı bilgi için

beyitteki Sidretü'l-müntehâ iktibası⁴⁹, on ikinci beyitteki Subh ve Necme, Kays ve Leylâ telmihleri⁵⁰ bu bağlamda zikredilebilir. Ayrıca dokuz ve onuncu beyitlerde sevgiliyi lezîz ve dolgun meyveleri dolayısıyla dalları eğilmiş bir ağaca benzeterek yaptığı açık istiâre⁵¹ görülmeye değerdir.

2. Bölüm (15 – 22. Beyitler)

a) Anlam analizi:

Şair 15-18. beyitlerde elli yaşına girmenin kendisinde meydana getirdiği hâlet-i ruhiyeyi dizelerine döküyor. Sevgilinin kendisine anılan yaşa erişmiş olmakla ne gibi duygular yaşadığı yönündeki farazî sorusunu cevaplandırmaya çalışıyor. Bu bağlamda, fiziksel anlamda gençliğin sona ermesinin, insanın psikolojisine yansımadığını; aşk ve güzele meftun olma duygusunun hiç değişmediğini vurguluyor. Kalpteki sevme ve aşık olma duygularından biri körelse, yerine binlercesinin sökün ettiğini bildiriyor. Bütün bunların hulâsası olarak, yaşlanma işareti sayılan şakaklara aklar düşmesinin, gönülde bir karşılığının olmadığını, iç dünyasında gençliğin taptaze durduğunu belirtiyor.

Şair 15-18. beyitlerde üslup olarak benimsediği somut anlatımdan, 19-22. beyitlerde yeniden soyut anlatıma dönüyor. Ona göre gönülde gençlik heveslerinin sürekliliğini sağlayan, etraftaki güzeller; güzellerin varlığını sağlayan da insanda asla körelmeyen sevme ve güzele hayran olma duygusudur. Bunlardan her biri âdeta yek diğeri için varlık sebebidir. Kısacası güzellik ve aşk birbirinin tamamlayıcı parçalarıdır. Birinin yokluğu diğeri için de yokluk

bkz. Cürcânî, , *a.g.e.*, s. 229-233; Celâluddîn Muhammed b. Abdurrahman el-Kazvîni, *et-Telbîs fî ulûmi'l-belâğa*, Şerh. Abdurrahman el-Berkûkî, 2. bs., Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut 1992, s. 375-379; Ahmet Cevdet Paşa, *Belâgat-ı Osmâniye*, Haz. Turgut Karabey, Mehmet Atalay, 1. bs., Akçağ Yayınları / 341, Ankara 2000, s. 106-108; el-Hâşimî, *Cevâbir*, s. 371-374; Matlûb, , *a.g.e.*, s. 390-392; el-Cârim, Emin, *a.g.e.*, s. 288-291.

⁴⁹ İktibas: Bir şair veya nâsirin kendi eserine ayet veya hadislerden belirtmeksizin, alıntı yapmasıdır. el-Hâşimî, *Cevâbir*, s. 414. Ayrıntılı bilgi için bkz. *A.e.*, s. 414-415; Matlûb, , *a.g.e.*, s. 159-161; el-Cârim, Emin, *a.g.e.*, s. 270-272; Bilgegil, *a.g.e.*, s. 268; Saraç, *a.g.e.*, s. 240.

⁵⁰ Telmih: Adını belirtmeksizin bilinen bir hikâyeye, meşhur bir şîre veya bu neviden başka bir şeye atıfta bulunmaktır. el-Hâşimî, *Cevâbir*, s. 418; Ayrıntılı bilgi için bkz. *A.e.*, s. 418-419; Matlûb, , *a.g.e.*, s. 413-414; Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e.*, s. 118; Bilgegil, *a.g.e.*, s. 267-268; Saraç, *a.g.e.*, s. 249-253.

⁵¹ Açık istiâre: Bir ifadede teşbihin temel iki ögesinden kendisine benzetilen (müşebbeh bih) var da, benzetilen (müşebbeh) yoksa, buna açık istiâre (istiâre musarraha / tasrihiyye) adı verilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. el-Hâşimî, *Cevâbir*, s. 305-307; Matlûb, , *a.g.e.*, s. 93-94; el-Cârim, Emin, *a.g.e.*, s. 76-77; Bilgegil, *a.g.e.*, s. 159-160; Saraç, *a.g.e.*, s. 99.

anlamına gelir. Aşk şarabı tadına doyumaz, kanılmaz bir şeydir. Fiziksel kopuş, ruhsal olarak ondan vazgeçmeyi gerektirmez. Bütün bunların ardından, Fuzulî'nin "Aşk derdiyle hoşem el çek ilâcından tabîb / Kılma dermân kim helâkim zehri dermânındadır" sözleriyle aşk ıstırapı çekmekten memnuniyetini dile getirişine benzer bir şekilde, bu şarabın sarhoşluğunu sürekli kılması yönünde Allah'a yakarıшта bulunuyor. Şair bu bölümü dünyayı yaratıp, onu şiirle süsleyen, şiiri de kendi özelliklerinden damıtılmış bir sanat kılan yaratıcıyı tazimle noktalyor.

b) Edebî Sanatlar:

Girizgâh bölümü kadar yoğun olmamakla birlikte bu bölümde de göz alıcı sanatlar icra edildiğini görüyoruz. On beşinci beyitte, gençlik gibi soyut bir kavramın eskime, yıpranma gibi hâllere maruz kalabilecek somut eşyaya benzetilerek yapılan kapalı istiâre⁵²; müteakip beyitte ise aynı kavramın bir hazineye benzetilmesi ile icra edilen belîğ teşbih⁵³ bu bağlamda zikredilebilir. Ayrıca on sekiz ve on dokuzuncu beyitlerde baş için söz konusu olan ağarmanın kalbe izafesi dolayısıyla kalbin bir insanın başına; gülün ise sevgilisini baştan çıkarmak için süslenen bir kadına benzetilmesiyle elde edilen kapalı istiâreler oldukça çarpıcıdır. Hele yirmi birinci beyitte görülen, dudaklarla cimrilik vasfının eşleştirilmesi hem tecrîdin⁵⁴ hem de kapalı istiârenin eşsiz misalleridir.

3. Bölüm (23 – 33. Beyitler)

a) Anlam analizi:

⁵² Kapalı istiâre: Bir ifadede teşbihin temel iki ögesinden benzetilen (müşebbeh) var da, kendisine benzetilen (müşebbeh bih) yoksa, buna kapalı istiâre (istiâre mekniyye) adı verilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. el-Hâşimî, *Cevâbir*, s. 305-307; Matlûb, , *a.g.e.*, s. 88-89; el-Cârim, Emin, *a.g.e.*, s. 76-77; Bilgegil, *a.g.e.*, s. 160-163; Saraç, *a.g.e.*, s. 99-110.

⁵³ Belîğ teşbih: Bir ifadede teşbihi yalnızca iki temel ögesi (benzetilen-kendisine benzetilen) yer alıyor da, ârizî ögeleri (benzetme yönü-benzetme edatı) bulunmuyorsa buna belîğ teşbih adı verilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. el-Hâşimî, *Cevâbir*, s. 270; Matlûb, , *a.g.e.*, s. 330-331; el-Cârim, Emin, *a.g.e.*, s. 25; Bilgegil, *a.g.e.*, s. 145-146; Saraç, *a.g.e.*, s. 112.

⁵⁴ Tecrîd: Söz söyleyenin insan dışındaki bir canlıya, herhangi bir eşyaya, nesneye insanmışçasına hitap etmesine, kendisini bir başka insan veya bir başka varlık yerine koyarak gönlüne, nefesine söz söylemesine denir. Saraç, *a.g.e.*, s. 163. Ayrıca bkz. Kazvîni, *a.g.e.*, s. 368-369; el-Hâşimî, *Cevâbir*, s. 374-375; Matlûb, , *a.g.e.*, s. 258-262; Bilgegil, *a.g.e.*, s. 249-252.

Kasidenin 23-33. beyitlerinden oluşan son bölümünde ise şair, geçmiş sevgililere seslenerek onlara olan sitemini ve serzenişini dile getiriyor. Unutulmuş olmaktan müşteki bir halde, aynı hataya düşerse kendisinin de onmaması yönünde bedduada bulunuyor. Kalbinin aşksız yaşayamayacağından bahisle aşkın insanın doğasında bulunduğunu ve en iftihar ettiği şeyin ruhundaki bu çocuksuluk ve doğallık olduğunu söylüyor. Sevgilisine olan aşkının derecesini, onun sitemi ve gadrinin düşmanlarından gelen bin oktan daha müessir olduğunu söyleyerek niteliyor. Ama bütün bunlara rağmen onlara kin gütmeyeceğini bilakis merhamet hisleri beslediğini ifade ediyor. Şair kasidesini sevgilileri bağışlamış olmanın gururuyla, aldığı bunca darbeye karşı ayakta kalabilmenin onurunu dillendirdiği fahr⁵⁵ ifade eden iki beyitle tamamlıyor.

b) Edebî Sanatlar:

Yirmi üçüncü beyitte aşkı bir halıya benzeterek yaptığı belîğ teşbih, yirmi yedinci beyitte kalbini içinde yanan ateşle etrafını aydınlatan bir ışık kaynağına, otuz birinci beyitte göz yaşlarını şifa veren bir ilaca, son beyitte ise kalbi, kırılacak bir eşyaya benzeterek yaptığı kapalı istiâreler ince bir düşüncenin ürünü harikulade sanat örnekleridir.

Sonuç:

Suriye'nin gerek siyasî gerekse edebî tarihinde önemli bir kilometre taşı olan Bedevî el-Cebel, klâsik tarzda en az eski şairlerinki kadar nitelikli şiirleriyle ülkesinin edebî hayatına damgasını vurmuştur. Kendisi 'arûzu büyük bir beceriyle kullanmış, ilgili tarzın vezin ve kalıpları kendisinde herhangi bir ifade sıkıntısına yol açmamıştır. Siyasî alanda oldukça hareketli bir yaşam süren şairin şiirlerinin çoğunluğunu ülkesi insanının duygularını galeyana getirecek epik şiirlerin⁵⁶ oluşturması kaçınılmaz olmuştur. Ancak o, sadece bu noktada kalmamış Şam'ın güzelliklerini anlattığı pastoral şiirlerin⁵⁷ yanı sıra yitirdiği dost ve arkadaşları için mersiyeler ve bu çalışmamızda analiz etmeye çalıştığımız şiiri

⁵⁵ Fahr: Şairin kendisi ve kabilesiyle övünmesi ve bu hislerini ifade ettiği şiirler. Bkz. Nihad M. Çetin, *Eski Arap Şiiri*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No. 1727; Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1973, s. 87.

⁵⁶ Epik Şiir: Konusu savaş, kahramanlık, yiğitlik ve yurt sevgisi olan ya da tarihsel bir olayı coşkulu bir anlatımla işleyen uzunca şiirlere denir. Aynı anlamda destanî şiir, hamasî şiir ve kahramanlık şiiri terimleri de kullanılır. Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 2. bs., Türk Dil Kurumu Yayınları, Sayı: 517, Ankara 1992, s. 401.

⁵⁷ Pastoral Şiir: Doğa güzelliklerini, orman, yayla, dağ, köy ve çoban yaşamını ve bunlara karşı duyulan özlemleri anlatan şiir türüdür. Dilçin, *a.g.e.*, s. 396.

gibi kendi iç dünyasında esen fırtınaları kelimelere dökmeye çalıştığı lirik şiirler⁵⁸ de yazmıştır.

Yazımızın başında da belirttiğimiz üzere, bugüne kadar yeteri ölçüde ilgi görmemiş bir ülke edebiyatından önemli bir kişiliği, gücümüz ölçüsünde tanıtmaya çalıştık. İnsan ürünü her çabada olduğu gibi çalışmamızın da bir takım eksiklik ve kusurları olacaktır. Ancak, bu vadede yapılacak yeni çalışmalar için bir muharrik olursa, eseri gayesine ulaşmış birinin mutluluk ve kıvanç hislerini tadarız.

⁵⁸ Lirik Şiir: İçten gelen heyecanları coşkulu bir dille anlatan duygusal şiir türüdür. Dilçin, *a.g.e.*, s. 395.